№ 230 Դեկտեմբերի 10 Ուրբաթ 1882 Դեկտեմբերի 10 Ուրբաթ № 230

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիւրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

Վիճակային կոնսիստորիան Հայոց Վրաստանի և Իմերեթի 'ի գիտութիւն հայ հասարակութեան Տփխիսայ կը ծանուցանէ, թէ առաջիկայ կիւրակէի, որ է 12 դեկտեմբերի, կը լինի ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԱՑ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ Թաղումն Սրբազան մարմնոյ Նորոգ 'ի Տէր հանգուցեալ Վեհափառ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Տ. Տ. ԳԷՈՐԳ Դ-ի: Եւ վանաց մայր եկեղեցում ներկայութեամբ բոլոր հայ հոգեւորական դասու նոյն օրը 12 ժամին կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Նորին Սրբութեան համար, սուրբ և անմահ պատարագից յետոյ:

Անդամ կոնսիստորիայի Մամբրէ վարդապետ: 1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Անդրկովկասեան տրանզիտը: Նամակ Հին-Նախիջեւանից: Նամակ խմբագրին:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Անգլօ-Ֆրանսիական դաշնակցութիւնը: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲՈՐՍԱ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ճանապարհորդական տպաւորութիւններ Տաճկահայաստանում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՏՐԱՆԶԻՏԸ

—

Անդրկովկասեան տրանզիտի հարցը, որ արծարծված էր ռուսաց արդիւնաբերութեան և առեւտրին նպաստող ընկերութեան մասնաժողովի մէջ, ստացաւ, վերջապէս, ասում է „Новое Время“ լրագիրը, մասնաժողովի նիստում, դեկտեմբերի 1-ին, իր լուծումը: Մոսկվայի բօրսային առեւտրականների կողմից ընտրեալ անձանց գրութիւնը, որ կարդացվեցաւ այդ նիստում, հաստատեց միայն վաղուց արտայայտված փաստերը անդրկովկասեան տրանզիտի վնասի մասին ռուսաց արդիւնաբերութեան և առեւտրի համար. այսինքն որ տրանզիտը նպաստում է կոնտրաբանդայի զարգացմանը և որ անկարելի է դարձնում ռուսաց ապրանքների մրցումն օտարազգիների ապրանքների հետ պարսկական վաճառանոցների վրա:

Նոյն միտքը յայտնեց Ռուսաստանի ուրիշ մասի, այն է Լեհաստանի Թագաւորութեան վաճառականների դասը, որը, ինչպէս հաղորդում է ռուսաց արդիւնաբերութեան և առեւտրին նպաստող ընկերութեան լօդզինեան բաժնի նախագահից մասնաժողովին ուղարկած հեռագիրը, դիմեց այդ բաժնին մի յայտարարութեամբ, որի մէջ անհրաժեշտ է համարում ռուսաց արդիւնաբերութեան և առեւտրի շահերի համար անդրկովկասեան տրանզիտի փակումն: Այդ երկու դօկումենտները կարդալուց յետոյ տաք վիճաբանութիւններ սկսվեցան, որոնք, իսկապէս այս հարցի վերաբերութեամբ մասնաժողովի երկու նախընթաց նիստերում եղած վիճաբանութիւնների կրկնութիւններն էին: Տրանզիտի փակման կատարեալ կողմնակիցներն էին՝ Տ. Ի. Գլուխօվսկօյ, Մ. Ի. Կազի և Միլիւտին, ժողովի մնացած մասը պաշտպանում էր տրանզիտի պահպանելը, ապահովելով ռուսաց արդիւնաբերութիւնը և առեւտուրը այնպիսի պայմաններով, որոնք հնարաւորութիւն կը տան մեր ապրանքներին պարսկական վաճառանոցներում մրցել օտար ապրանքների հետ: Վերջ ի վերջոյ մասնաժողովը անհրաժեշտ համարեց անդրկովկասեան տրանզիտի վրա տրանզիտային մաքսահարկ դնել, բայց այն չափով, որը կը հաւասարեցնէր օտար ապրանքների արժողութիւնը պարսկական վաճառանոցներում ռուսաց ապրանքների արժողութեան հետ և դրանով հնար կը տար վերջիններին մրցել առաջինների հետ:

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

—

Դեկտեմբերի 1-ին

Մի տարի առաջ, երբ Մանկունու վարչութիւնը և Էջմիածնի գանձարանը վճարում էին հրէշաւոր ռոճիկներ բաղդաւոր հայ պրօֆէսօրներին Գէորգեան ճեմարանում, երբ գիւղական և ծխական դպրոցներից շատերը փակվում էին, մանաւանդ մեր վիճակում, երբ խեղճ հայ ուսուցիչը իր 100, կամ շատ շատ 200 րուբլ տարեկան ռոճիկը զոռով և թուք ու մրով պիտի ստանար, երբ միմեանց հակառակորդ լրագիրները վիճում էին այդ հարցի մասին և նրանցից մինը կամենում էր որ դատարկ փորով հայ ուսուցիչը մի քէֆ էլ անի, շնորհաւորելով նրան ու ուրիշները, բարձրագոյն դպրոցի պրօֆէսօրները մեծ ռոճիկներ են ստանում, ռոճիկներ, որ ի հաշիւ հարիւրաւորների, դատարկ փորով ապրող ծխական վարժապետների, մի քանի ընտրեալներ, ակադեմիայի պրօֆէսօրներ պիտի ստանային, երբ մինչեւ անգամ, տօն էլ պիտի կատարվէր և դուցէ Էջմիածնի օրացոյցի մէջ պիտի ժամանակագրութեանց շարքում անցնէր «ի վճարմանէ բազմագումար ռոճկաց ի ճեմարանին»,—ահա այդ միջոցին մենք ասում էինք. «եկող աշնանը կը կատարենք այդ տօնը:»

Տարին լրացաւ. տարեդարձը լռութեամբ կատարվեցաւ: Թանգագին ուսուցիչները հալածեալ յետ կանչվեցան, ճեմարանը բաց է, Կ. Պօլսից տասնեակներով ուսանողներ են գալիս, կամաց կամաց մոռացվում է հրդեհի, ձեռնհասների և այլ անցքերը, լուռ են ամենքը, լուռ է խոհեմ «Մեղուն», լուռ նստել են իրանց տաք տեղերի վրա թանգագին պրօֆէսօրները և սպասում են իրանց ժամանակին և ռոճկին, որ ա ն պ ա տ ճ ա ռ պիտի ստանան:

Բայց մի փոփոխ կայ. ինչ է. զգոյշ լինենք, խելօք շարժվեցէք: Հայի վերջին խելքն է միայն գովելի:

Եւ ահա գաւառներում հոգեւոր կառավարութիւնները հրաման են ստանում Էջմիածնից մի քանի ամիս առաջ որ ճեմարանի համար 25 րուբլիանոց մշտական բաժանորդներ գտնեն աշխարհական պարոններից: Պարոններից մէկը քաջութիւն ունեցաւ յետ դարձնել իր անունով ուղարկած տոմսակները: Հոգեւոր կառավարութեան այդ շրջաբերականը յայտնում է, որ եթէ չը շտապեն օգնել, ճեմարանը փակվելու վտանգի մէջ է:

Անցեալ տարի ճեմարանը հարիւր տասն հազար «դէֆիցիտ» է ունեցել, որովհետեւ այս ինչ հաշւապահ լաւ չէ պահել հաշիւները, կամ որովհետեւ Վեհափառի ակարութեան պատճառով Մանկունին ցրված լինելով, անկարող եղաւ իր խնամքը շարունակել ճեմարանի վրա: Այդ ամենին ընդունենք, և այն էլ ընդունենք, որ խոհեմութիւնը պահանջում է ոչ ոք չիմանայ ճեմարանի խակական դրութիւնը, որպէս զի ճեմարանը իր տասնամեայ փորձը լրացնի և բարձրագոյն դպրոցի իրաւունքը ստանայ: Ասենք ամենը և այն որ այդքան միջոցում հայ հասարակութիւնը մի կանոնաւոր հաշիւ չէ տեսել միաբանութեան կողմից, բացի «Արարատի» անվերջանալի ցանկերից. «ի նպաստ չինութեան ճեմարանի», «ի նպաստ նորոգութեան հրկիզեալ ճեմարանի» և այլն:

Բայց ինչ ասենք այն ազնիւ և բարձր կրթութիւն ստացած երիտասարդներին, որոնց համար է լինում բոլոր տուժանքը, որոնց աչքի առջեւ է կատարվում Մանկունու Փուրգոններ ուղարկելը, հարիւրաւոր դպրոցներ փակելը, որպէս զի ճեմարանը միայն գոյութիւն ունենայ, գաւառական դպրոցների կալուածների եկամուտների Էջմիածնի վանքին առանց այլ և այլութեան սեփականացնելը, ամեն տեղ 25 րուբլիանոց տոմսակներ ուղարկելը, պրօֆէսօրներին ռոճիկներ տալու համար, աղքատ ծխական դպրոցների վարժապետների ռոճիկների պակասեցնելը, որպէս զի պրօֆէսօրները (և ինչ պրօֆէսօրներ) հազարներ և հազարներ ստանան: Պ. պ. պրօֆէսօրներ, ասեցէք խնդրեմ, ձեզանից աւելի ով լաւ տեղեակ կը լինի Էջմիածնի և նրա ճեմարանի ներկայ դրութեանը, որին մասամբ էլ դուք էք պատճառ: Միթէ ձեր բարձրագոյն, համալսարանական կրթութիւնը ձեզ չէ ասում թէ չը պէտք է անձնական շահը վերադասել ընդհանրութեան շահից:

Դուք գիտէք, պարոններ, ինչ գնով էք ստանում ձեր հազարաւոր ռոճիկները: Որպէս զի դուք ճիշդ կերպով ստանաք ձեր ռոճիկները, պէտք է որ տարեկան 50 րուբլ ստացող քահանան 4 րուբլ «Արարատին» վճարի իւրաքանչիւր տարի, պէտք է որ տարեկան հարիւր րուբլ ստացող ուսուցիչը անպատճառ գնի գործակալի ձեռքից

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Այգեստանը Վանի մեծագոյն մասն է, բաղկացած է այգիներից: Երբեմն հին ժամանակ եղել է միայն այգեստան, բայց այժմ իւրաքանչիւր այգիում տներ են շինել և դարձրել քաղաքի մասը: Այգեստանը ընդարձակ է, փողոցները լայն ու բաւականին ուղիղ են և իւրաքանչիւր փողոց զարդարած է ոչ մի կարգ, այլ մինչեւ 8 կարգ ծառերով, որ գեղեցկացնում է քաղաքը և փողոցները: Թողնենք քաղաքի նկարագրութիւնը, որ տեղի պէտք է ունենայ «Առողջապահական Թերթի» էջերում, միայն կարճ կասեմ, որ Վանը պատուական բնակութեան տեղ է: Դառնանք Վանի բնակիչներին: Վանն ունի մինչեւ 30,000 բնակիչ, որոնցից 5—6 հազարը տաճիկ և քուրդ են, իսկ մնացած ժողովուրդը հայեր են: Հայերը պարապում են վաճառականութեամբ, արհեստներով և այգեպանութեամբ: Շատերը զբաղված են իրենց անշարժ կալքերով (հողեր, գիւղեր): Ասածիցս կեզրակացնեն շատերը թէ ուրեմն վանեցիք պէտք է հարուստ լինեն, բայց հարուստների թիւը շատ չնչին է. ամենահարուստը, ինչպէս ասում էին, կունենայ 50,000 րուբլ: Վանը բոլորովին զուրկ է ինտէլլիգենցիայից, այսինքն զարգացած, կրթված դասակարգից: Կան մի քանի հատ ու կտոր մարդիկ, որոնք կարդում են Վանի ինտէլլիգենցիա, ոչ թէ կրթութեան շնորհքով, այլ իրենց խելքի շնորհքով և որովհետեւ առժամանակ ապրել կամ ճանապարհորդել են Եւրոպայում: Հասկանալի է, որ դրանք չեն կարող հասարակութեանը ուղղութիւն տալ, թէ իրենց սակաւաթիւ լինելու պատճառով և թէ գլխաւորապէս անհրաժեշտ կրթութեան, չքաւորութեան և հիմնաւոր գիտութիւնից զուրկ լինելու պատճառով: Կարող եմ ասել համարձակ, որ մեր պրօգիմնազիաներում ուսումն աւարտածները Վանում անկասկած գիտնական մարդիկ կը համարվեն: Ինտէլլիգենցիայի պակասութեան պատճառով հասարակութեան ղեկավարներն են հարուստ վաճառականները, որոնք զուրկ են ոչ միայն ուսումից, այլ և բարոյականութեան այբուբենից: Դրանցից մի քանիսը մեծ ազդեցութիւն ունեն ժողովրդի նաև հասկացող մասի վրա, ոչ թէ իրենց խելքի ոյժով, այլ ընդունակութիւնով գործել ամենասուտ ցածութիւններ: Այդ աղաները ծանօթ են, մուտք ունեն վալիի (գուբերնատոր) մօտ: Վալին շողոքորթելով, ծառայեցնում է դրանց մատնութիւններ անելու համար, որ դարձրած է միշտ հայերի դէմ: Այդ աղաները դրամական գործեր ունեն կառավարութեան հետ, ունեն ստանալիքներ, որ իրենք էլ ասում են, թէ երբէք չեն կարող ստանալ, բայց լինելով ցածահոգի, յուսալով թէ կարելի է կառավարութեան վրա ունեցած փողը ստանալ, եթէ ծառայութիւններ մատուցանեն, որ մատնութեանց մէջ պէտք է կայանայ, աշխատում են ամենայն տեղ լինել, լսելու թէ ում վրա ինչ են խօսում, իսկ ժողովուրդը տգէտ և վախկոտ լինելով նաև հրաւիրում է այդ անձանց, որպէս զի չը մատնվեն: Այդ տեսակ աղաներից երեւելին է Կարապետ Նալբանդեանը. բաւական է նրա երեսը տեսնել, որ յաւիտենական զզուանք զգաք դէպի այդ էակը, որ իր ցածութիւններով կաշկանդել է վանեցոց բարեմիտ մասը: Ես չը կարողանալով զսպել ինձ, մէկ օր ասեցի նրան, որ նա արժանի չէ այդ ազգանունը կրելու, որովհետեւ մի և նոյն ազգանունը կրում էր մեր ազնիւ բանաստեղծ Միքայէլ Նալբանդեանը: Ես նրան շատ բաներ ասեցի, բայց ասածս նրա մէկ ականջով մտնում էր և միւսով խկոյն դուրս գալիս: Այդպիսիներին միայն մահը կուղղի, որ վանեցիք բոլորն էլ ցանկանում են: Բաւական է մէկ բարոյապէս ապականված էակ, որ գործողների բոլոր ոյժերը կաշկանդվեն: Այդ Նալբանդեան էակը հրաւիրել էր մէկ օր Րէուֆ-բէյին իր մօտ: Րէուֆ-բէյը քրէական դատարանի նախագահն է: Հինգ տարի շարունակ եղել է Պետերբուրգի տաճկաց դեսպանատան քարտուղար, կրթված է Փարիզում: Խնջոյքի ժամանակ Րէուֆ բէյը վերցնում է մէկ բաժակ գինի, բոլոր հանդիսականների առաջ այդ գինով նամազի կարգն է կատարում, և այդ գինին քսելով հայերի ճակատներին, նմանապէս և Կարապետ Նալբանդեանի ճակատին ասում է. «ահա ձեր մեռօնը» և այդ անամօթ խայտառակութիւնից յետոյ այդ Նալբանդեան զզուելի էակը, Րէուֆ-բէյի մտերիմ բարեկամներից մէկն է մնացել, որին միշտ խոնարհաբար գլուխ է տալիս:

Հայերը իրենց տունը ամեն տեղ իրենց ձեռքով են քանդում: Նալբանդեանցի պէս էակներով, ինչպէս ասում էին, լիքն է Տաճկա-Հայաստանը, և այդ բոլորը կատարվում է թէ անբարոյականացած տգիտութեան պատճառով և թէ կառավարիչների խրախուսանքով: Տաճկաց կառավարութիւնը ամենասիստեմատիկական կերպով աշխատում է աղքատացնել և բնաջինջ անել հայերին: Այդ նպատակին հասնելու համար կառավարութիւնը ընտրել է քրդերին ինչպէս միջոց: Վանը ազատ է շատ զանազան հարուածներից, նմանապէս և միւս մեծ քաղաքները, բայց հարուածների բոլոր ծանրութիւնը ընկած է գիւղացոց վրա: Կառավարութիւնը բաժանում է Մարտինի հրացանները քրդերին և հայերին թոյլ չէ տալիս զէնք ունենալ: Քուրդերը 100—200 մարդ զինված Մարտինի հրացաններով օրը ցերեկով յարձակվում են հայ գիւղի վրա, երբ հայ գիւղացոց անասունները արածում են գիւղի մօտ: Քուրդերը չեն մօտենում գիւղին, այլ այնքան հեռու են կանգնում, որ իրենց հրացանների գնտակը մինչեւ գիւղը հասնի: Արձակելով գնտակներ, արգելում են հայ գիւղացոց տներից դուրս գալ, իսկ քուրդերից մի քանիսը քշում են անասուններին:

«Բուրաստան մանկանց» գիրքը, պէտք է որ տարեկան 80 րուբլ եկամուտ ստացող գիւղական եկեղեցին 150 րուբլ վճարի ճաշոց առված գրքի համար, պէտք է որ հազիւ գրել կարդալ իմացող, 300 րուբլով ձեռնադրվող տիրացուն 40 և 60 րուբլով շարականի գիրքն էլ առնի անպատճառ: Ձեզ ռոճիկներ տալու համար փակվում են հետզհետէ վանական և ծխական բազմաթիւ դպրոցներ և նրանց արդիւնքները ճեմարանի գանձին են յատկացվում: Թող ճեմարանը ծաղկի, իսկ ժողովուրդը գաւառներում աղքատ և անգրագէտ մնայ:

Վերջապէս ճեմարանի համար ամեն մարդ զոհել է, և զոհում է. վերջին գիւղացին, որ ամսամանի համար փող չունի, նա էլ զոհել է իր վերջին կօպէկը ճեմարանի համար: Ճեմարանի գոյութիւնը, և նշանակութիւնը գիտէ ամենավերջին հայն անգամ: Եւ հայը, մանաւանդ հասարակ դասը, շատ զոհեց և նուիրեց ճեմարանի համար:

Եւ այնու ամենայնիւ լսում ենք, որ եթէ դարձեալ չը զոհենք, դարձեալ չը նուիրենք, ճեմարանը կարող է փակվել: Վերջապէս հետաքրքիր է իմանալ. ճեմարանը ազգին է սպառնում, որ հիմնել է և պահպանել է նրան իր փողերով, թէ բարձր ուսում ստացած պրոֆէսօրներին, որոնց ահագին ռոճիկներ լրացնելը անհնարին է դառնում:

Ռուսցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Մօսկվա, 2 դեկտեմբերի

Թոյլ տուէք լրագրիդ միջոցով մի փոքր զրոյց անեմ իմ համագիւղացիների հետ, որ յոյս ունեմ՝ անօգուտ չի անցնի և այն գիւղերի համար, որոնք գտնվում են մեր գիւղի դրութեան մէջ, կամ յոյս կայ, որ երբ և իցէ պէտք է գտնվեն:

Այս յօդուածը գրելուն առիթ տուեց այն լուրը («Մեղու Հայաստ.» № 123), որ հաղորդում էր թէ՝ պ. Արարատեանը Վաղարշապատում կազմում է մի նախագիծ Սև ջուր անուանված առուից մինչև այդ գիւղը նոր ջուր հանելու համար: Ցանկալի պարոնը երևի լաւ է հասկացել այն անդունդը, որ սպառնում է վաղարշապատցոց, եթէ սրանք շարունակեն առաջ գնալ այժմեան բռնած ուղղութեամբ:

Մի 20—25 տարի սրանից առաջ Վաղարշապատը ներկայացնում էր զուտ երկրագործական մի գիւղ, որ կենսական պիտոյքների առատութեան մէջ նախանձելի երջանկութիւն էր վայելում: Ամեն մի վաղարշապատցի այժմ մի առանձին զմայլմունքով է մտաբերում այն ժամանակվայ լիութիւնը: Ցորենը, գարին, բրինձը, սիսեռը, բամբակը, կանեփը, գերչակը, կտաւատը... գինին, տանձը, խնձորը, հազար ու մի տեսակ բանջարեղէնը, լծի ու կթի տաւարը, հաւ ու ճուտը, կաթը, իւղը, պանիրը, մածունը և այլն,—այս բոլորը այնքան առատ, այնքան շատ էին ամեն մի գիւղացու տանը, որ ոչ ոք կարօտութիւն չունէր աչքը ուրիշի ունեցածի վրա թէքելու: Վաղարշապատի մեծերը պատմում են թէ՝ ինչպէս էին վաղ ժամանակները աներկիւղ թողնում իրանց բաղ ու բոստանը անպահապան ու իրանց համար հանգիստ տանը նստում, որովհետև գիտէին, որ ոչ ոք դիպչող չի լինի, քանի որ առանց այն էլ ամեն մարդ ունի իր բաղ ու բոստանը և այնքան բերք է ստանում, որ չէ էլ իմանում թէ՝ ուր պահի, ինչպէս հաւաքի: Ահա այս լիութիւնն էր վայելում Վաղարշապատը մի 20—25 տարի առաջ, երբ ամեն մի գիւղացի իր հարստութիւնը վաստակում էր բնութեան ծոցից, անշուք հողից—բոլոր հարստութիւնների մօրից:

Բայց անցաւ այդ ժամանակը, սկսեց վաղարշապատցու բարօրութիւնը, դադարեց նրա հացատունն ու մառանը, գինի ու մարագը: Վաղարշապատցին սկսեց իր ձևի ու ծէսը և «երկնքի պատիժն է» ասել, Աստուած գիտէ թէ բարկացաւ վաղարշապատցոց մեղաց համար ու կտրեց հողի զօրութիւնը:—Բայց ի հարկէ այս մի զրպարտանք էր, որ վաղարշապատցիք արեցին, որովհետև Աստուած երբէք թշնամի չէ կարող լինել իր արարածների համար: Նա մարդոց հայրն է, որ սովորական հայրերի նման, քանի որ որդիքը դեռ թոյլ են, տալիս է նրանց յարմարութիւններ հեշտ ապրելու համար, իսկ երբ որ մեծանում են և ոյժ են հաւաքում, այն ժամանակ ասում է՝ «դէ, այժմ գնացէք դուք ինքներդ ձեզ կառավարեցէք, որովհետև այժմ դուք ոյժ ունէք:» Հէնց այսպէս էլ եղաւ վաղարշապատցոց հետ. քանի որ վաղարշապատցիք դեռ նոր էին եկել այդ գիւղը *) և քանի որ թւով դեռ քիչ էին մեծ գործեր կատարելու համար,—նեղութիւն չէին քաշում և հեշտութեամբ ապրուստ էին հայթայթում: Իսկ երբ որ հետզհետէ շատացան, խամութիւնից էլ դուրս եկան, ուժեղն և կարող էին, ձեռ ձեռի տուած գործելով, ամեն տեսակ անյարմարութիւնների առաջն առնել, այդ ժամանակն, ասում եմ՝ տեսան, որ էլ առաջվայ դրութեամբ չեն. տեսան, որ այն Քասախ գետը, որ վաղ ժամանակները ջրի շատութիւնից յաճախ հեղեղներ էր պատճառում Վաղարշապատին,—այդ ջուրը այժմ այնքան քչացել է, որ մինչև անգամ վար ու ցանքին էլ չէ բաւականանում (իսկապէս՝ վարուցանքն է բազմացել և ոչ թէ ջուրը քչացել:) Այս տեսնելով, վաղարշապատցիք, փոխանակ հոգս անելու նոր ջրի համար, ընդհակառակը ապերախտաբար բամբասեցին երկրագործութիւնը, ասելով թէ՝ այդ վատ պարապմունք է, անվայել գործ է և այլն, ու դիմեցին առևտրին ու չինօվնիկութեանը, կարծելով թէ սրանց մէջ եղ ու մեղր կայ: Սակայն չէին գիտում, որ ոչ ծառայութիւնը և ոչ այն վաճառականութիւնը, որ մեզանում գոյութիւն ունի, չեն կարող համեմատվել երկրագործական աշխատանքի հետ: Չէին գիտում, որ այդ պարապմունքները հողագործութեան առաջ ոչինչ են. որովհետև՝ ով ունի հող և պարապում է հողագործութեամբ, նա հաստատ գիտէ, որ իր մահից յետոյ իր որդիքը խեղճ չեն մնալու, այն ինչ՝ առևտրականը միշտ վախում է, որ այսօր էգուց կոտր չընկնի, իսկ չինօվնիկը դողում է, որ չը լինի թէ մի որ և է զանցառութեան համար հրաժարեցնեն պաշտօնից: Եւ ահա վաղարշապատցին զրկվեցաւ առաջվայ երջանկութիւնից, այժմեան նրա դրութիւնը ծնել է նրա համար հազար ու մի դարդ ու ցաւ թէ՝ նիւթական և թէ՝ բարոյական, որոց պատճառով նա այժմ միշտ տխուր է, միշտ մտածում է, միշտ հոգոց է քաշում:

Վաղարշապատցու նախկին բարօրութիւնը կը վերականգնվի միմիայն երկրագործութիւնը զարգացնելով, որովհետև աշխատանքի բոլոր այլ միջոցները առ այժմ նրա համար անձեռնտու են, ի նկատի առնելով Վաղարշապատի դիրքը, նրա ու կացը և առհասարակ հասարակական կեանքի անզարգացած լինելը: Վաղարշապատը ունէ դրա համար շատ լայնատարած ու բերրի հողեր, որոնք եթէ ժողովուրդը եռապատկվէր էլ, դարձեալ քչութիւն չէին անի: Այդ հողերին պակաս է միայն ջուրը,—բերէք նոր ջուր, և Վաղարշապատը կարող է դառնալ դրախտ: Իսկ նոր ջուր բերելը Վաղարշապատի համար մեծ բան չէ, քանի որ երկու կողմից միշտ ոռոգում են Սև-ջուրը և Զանգուն: Ինչպէս երևում է, պ. Արարատեանը աւելի յարմար է գտել Սև-Ջրից ջուր հանելը, որի հետ, խօսք չը կայ, ամեն մարդ կը համաձայնվի, որ ծանօթ է մեր գիւղի հետ: Եւ իրաւ՝ այդ տարածութեան վրա չը կան մեծ քարեր, բլուրներ, հողը փափուկ է և տեղի դիրքը ուղիղ. այս առուն շատ հեշտ և էժան գլուխ կը գայ: Եթէ առուն հանվի մի երկու անձանց միջոցներով, այն ժամանակ վաղարշապատցոց վրա կաւելանայ մի նոր հարկ այդ անձանց օգտին, որ ի հարկէ բաւական ծանր բան կը լինէր գիւղի համար: Վաղարշապատում հնուց մնացած մի լաւ սովորութիւն կայ. Շահարխից ջուր վեր առնելու, սառցատունը սառուց կրելու և այս տեսակ ընդհանուր գիւղի օգտին գործեր կատարելու ժամանակ սովորաբար իւրաքանչիւր տուն մի մշակ է ուղարկում այդ ընդհանուր գործի համար: Ցանկալի է, որ ներկայ հանգամանքումն էլ այս գեղեցիկ սովորութիւնը գործածվէր. Սև-Ջրից մինչև Վաղարշապատը ամենաշատը 8 կամ 9 վերստ առու պէտք է հանվի. Վաղարշապատում կայ 800—900 տուն ընտանիք. եթէ ամեն մի տունը մի մշակ ուղարկէ այս գործի համար,—ամեն մի 100 մշակին բաժին կընկնի փորելու համար 1 վերստ տեղ, որ մի երկու օրում կարելի է վերջացնել: Այս ձևով առուն համ շուտ կը հանվէր, համ էժան, համ հեշտ: Եւ որովհետև մշակները գիւղացիներից են և ոչ կապալառուից, դրա համար էլ սա կը պահանջէր գիւղից մի չնչին հարկ կամ վարձատրութիւն, որ բոլորովին զգալի էլ չէր լինի Վաղարշապատի համար:

Վաղարշապատցի

*) Այժմեան վաղարշապատցիք գաղթականներ են Պարսկաստանից ու Տաճկաստանից եկած:

Քուրդերը չեն աշխատում անպատճառ սպանութիւն անել, բայց եթէ սպանութիւն պատահի, ոչ ոք չի պատժվի, իսկ եթէ հայերը քրդերից մի քանիսին սպանեն, մահով կը պատժվեն օրէնքների հիման վրա: Երբ հայերը գանգատվում են կառավարութեանը, թէ քրդերը նրանց անասունները փախցրեցին, մեծ մասամբ ոչ մի բաւականութիւն չեն ստանում, կամ ամենաչնչին մասն են առնում, միւս մասը մնում է քրդերի մօտ: Արճակ գիւղից քրդերը գողացան 40 եզ. երբ հայերը բողոքեցին, կառավարութիւնը վերադարձրեց եզերի տեղ հորթեր, էշեր, պառաւ կիսամեռ եզներ, որ հայերինը չէին: Արճակից փախցրել էին 5 տարեկան գոմէշ և երեք օրում վերադարձրին, յանձնեցին տիրոջը, բայց 5 տարեկան գոմէշը այդ երեք օրվայ մէջ դառել էր 25 տարեկան անպէտք գոմէշ: Գրաւցի քիւրդ Մէհմէդ աղան կարճ ժամանակում զանազան պատճառներով սպանել էր տալ մօտաւորապէս 100 հայ: Երբ Վանի վալին (գուբէրնատոր) այցելեց Սաղ գիւղը, հայերը գրաւոր գանգատվեցին այդ քրդի սպանութիւնների դէմ: Վալին կանչեց Մէհմէդ աղային, նստացրեց իր մօտ և յայտնելով հայերի գանգատի մասին, ասեց քուրդ աղային. «դու լաւ մարդ ես, միւս անգամ այդպէս բաներ չանես»: Քուրդ աղան, միայն գլուխ իջեցրուց և վալին հրամայեց աղայի համար չիբուխ բերել և շատ մեծ պատիւներ տուեց: Երբ վալին հեռացաւ այդ գիւղից, Մէհմէդ աղան բերել տուեց իր մօտ Սաղ գիւղացի Սահակին, որ ներկայացրել էր գրաւոր գանգատը, և հրամայեց Սահակի ձեռքերն ու ոտները կապել և նոյն գիւղում երկու հայ սպանել տուեց, և մնաց անպատիժ:

Սեպտեմբերի 30-ին տաճիկները և քուրդերը այրեցին Բիթլիսի հարուստ բազարը, որտեղ խանութները պատկանում էին գլխաւորապէս հայերին: Բիթլիսը այժմ աղքատ է:

Մէկ քուրդ յարձակվում է Վանի մօտերքում, հայ երիտասարդի վրա, իսկ սա խլում է քրդի ձեռքից խանչալը և սպանում է քրդին: Այդ երիտասարդին տեսայ բանտում և դա ազատվելու չէ, եթէ մեծ գումար չը ներկայացնէ վալիին:

Այդ բոլոր հարստահարութիւններին աւելանում են կառավարիչների կաշառակերութիւնները, չը հաշւելով ապօրինական քառապատիկ տուրքը: Բայց ամենասարսափելի հարստահարողները հայ աղա վաճառականներն են: Վաշխառութիւնը ամենաձեռնտու գործն է ամբողջ Տաճկա-Հայաստանում, որովհետև աշխատանք չէ պահանջում: Աղան առնում է ահագին տոկոս գիւղացիներից և սրանք մինչև մահ և որդից որդի չեն կարողանում պարտքից ազատվել: Գիւղացու արդիւնքը ժողովւում է վաշխառուն և թողնում է այնքան, որ գիւղացին սովից չը մեռնի. այդ ձևերով հայ վաճառականը այնպէս է կաշկանդում գիւղացուն, որ այդ խեղճը փրկութեան ոչ մի ելք չունի, և ստիպված է խոնարհվել աղային և նրա բոլոր սատանայական ցանկութիւնները կատարել:

Հայ գիւղացուն կողոպտում է քուրդը, կառավարիչները (վալին, կայմակամը և այլն) և հայ աղա վաճառականները, որոնց թիւը շատ մեծ է: Հայ աղան մեծ պաշտպանութիւն է գտնում վալիի մօտ, որովհետև աղան վալիի լրտեսն է, և այդ լրտեսութեան համար է, որ վալին պատւում է նրան: Այդ աղաները այնքան տխմար են, որ հաւատում են վալիի խօսքերին և նրա բարեկամութեանը, և չեն կամենում հասկանալ, որ վալին մարդ է և երբեմն կարող է ազնիւ մտածել, հէնց այդ բազէներին պէտք է զգալ աղաների դէմ ամենասաստիկ տեսութիւն, որովհետև լրտեսը իւրաքանչիւր մարդու համար տգեղ է, նաև այն մարդու համար, որի օգտուն նա լրտեսութիւն է անում: Հայ աղաները իրենց լրտեսութիւնը տարածում են նաև Խրիմեան Հայրիկի դէմ: Հայրիկը չէ կարող անել ոչ մի ձեռնարկութիւն, որ կաշկանդված չը լինի հայ աղաների որոգայթներով: Այդ դեռ բաւական չէ, եթէ Հայրիկը մի քանի հասարակ մարդկանց յայտնէ, նրա խօսքերը կը ծախեն և խեղճ իրենց բացատրութիւններով կը յայտնեն վալիին: Յայտնի է, որ Կարապետ Ցէջինեանը իր հաւատարմութիւնը օսմանցիներին ցոյց տալու համար, պատրիարքին մատնեց: Այս բոլոր ասածիցս երևում է, թէ Տաճկաստանի հայերը որ աստիճանի տառապած են բարոյական կողմանէ:

Բժ. Լևոն Տիգրանեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼՕ-ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Իշխան Բիսմարկի „Nord. Deut. Alg. Zeitg.“ լրագիրը նորերումս հարկաւոր համարեց մի յօդուած նուիրել անգլօ-ֆրանսիական դաշնակցութեան հարցին, որ Արևմտեան Եւրոպայի քաղաքական մի քանի շրջանների մէջ ցանկալի և բնական է համարվում աւստրօ-գերմանական դաշնակցութիւնից յետոյ, գրում է „Голосъ“: Բեռլինի լրագիրը առ ժամանակ ընդհանուր կէտերի մասին է խօսում, գտնելով, որ Անգլիայի և Ֆրանսիայի լաւ յարաբերութիւնների պահպանելը ցանկալի է, բայց եթէ այդ յարաբերութիւնները դաշնակցութեան կը փոխվեն, որ կը կարողանայ գրաւել և մի այլ պետութիւն, այն ժամանակ Գերմանիան անկասկած ուրախանալու առիթ չի ունենայ:

Այդ դատողութիւնները նոր և հետաքրքիր չեն: Ամենքին յայտնի է, որ Բեռլինի մէջ 1871 թուականից մտածում են, թէ ինչ հնարքով կարելի է արգելք դնել երկու արևմտեան պետութիւնների դաշնակցութեանը: Ֆրանս-գերմանական պատերազմից յետոյ այդ գործը դժուար չէր Գլադստոնի այն ժամանակվայ մինիստրութեան տրամադրութեան պատճառով, որ ամենևին չէր կամենում միջամտել միջազգային քաղաքականութեան հարցերին և որ բացառապէս զբաղված էր ներքին վերանորոգութիւններով: Լորդ Բիկօնսֆիլդի պահպանողական մինիստրութիւնը նոյնպէս վտանգաւոր չէր: Նրա կոյր ատելութիւնը դէպի Ռուսաստանը Բիկօնսֆիլդին մղում էր Գերմանիայի գիրկը և նա ուրախութեամբ ընդունեց աւստրօ-գերմանական դաշնակցութեան մասին լուրը: Գլադստոնի այժմեան մինիստրութիւնը վերջ դրեց գերմանական քաղաքագէտների հանգստութեանը: Անգլիական ազատամիտները և նրանց հռչակաւոր առաջնորդը չեն ծածկում իրանց անբաւականութիւնը Գերմանիայից և իրանց պատրաստականութիւնը վերջ դնել նրա քաղաքական աջողութիւններին մի որ և է մեծ պետութեան օգնութեամբ: Գլադստոն ամենևին թշնամութիւն չունի դէպի Ռուսաստանը և անկարելի չէ համարում բարեկամական դաշնակցութիւն Ֆրանսիայի հետ, չը նայելով նրա հանրապետական կառավարչական ձևին: Մինչև անգամ այժմ, երբ եգիպտական անցքերը անգլիական և ֆրանսիական շահերի նշանաւոր հակառակութիւն առեղծեցին, Գլադստոն բոլոր միջոցները գործ է դնում, որ այդ հակառակութիւնը սուր բնաւորութիւն չը ստանայ: Այդ աշխատանքների շնորհիւ ֆրանսիական և անգլիական կառավարութիւնների յարաբերութիւնները այնպէս են, որ նրանց մէջ կարելի է կատարեալ համաձայնութիւն մի քանի փոխադարձ զիջումների օգնութեամբ: Շատերը մինչև անգամ համոզված են, որ այդ համաձայնութիւնը անպատճառ կը կայանայ, որովհետև եգիպտական անցքերը անհրաժեշտ են դարձնում Բեռլինի դաշնագրի վերաքննութիւնը և վերջին դէպքում Անգլիան անկասկած չի հետևի լորդ Բիկօնսֆիլդի ընթացքին, որ գործում էր Գերմանիայի և Աւստրիայի հետ համերաշխութեամբ: Երևի Բեռլինի մէջ շատ լաւ են հասկանում այդ և աշխատում են, որ անգլօ-ֆրանսիական դաշնակցութեանը չը մասնակցէ մի այլ պետութիւն, որ դուրս է աւստրօ-գերմանական դաշնակցութիւնից:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 12 դեկտեմբերի

Ներսէս սրբազան վերստին մեր պատրիարքն է: Ցամ. կառավարութիւնը այսպէս ուզեց: Ի՞նչ պատճառներէ դրդեալ, ինչ նկատումներով Սաիդ-փաշա կը փափագի Ներսէս սրբազանի պատրիարք մնալը: Այս այնպիսի հարց մ'է, որուն պատասխանը չէ կարելի գիտալ տալ և գէթ մի քանի օր հարկաւոր են որպէս զի ստանանք պէտք եղած տեղեկութիւններն և բատ այնմ հաղորդենք: Առայժմ իրողութիւնը այս է: Երկուշաբթի օր, ինչպէս նոյն օրը գրեցինք ձեզ, Ներսէս սրբազան կերթայ Սաիդ-փաշայի ապարանքը, նորա յատուկ հրաւիրանօքը: Երկու ու կէս ժամ տեսակցութիւն մը կունենան: Սաիդ-փաշա կը յայտարարէ Ներսէս սրբազանի թէ՝ սուլթանը չէ ընդունած նորա հրաժարականը և գնա կը կամաչէ միշտ պատրիարք հայոց: Ներսէս սրբազան յայտնելով իր երախտագիտութիւնը առ սուլթանն կը յաւելու թէ՝ իր անձնական ակարութիւնը չը ներեր վարել այդ պաշտօն: Բայց Սաիդ, որ լաւ գիտէ թէ՝ անձնական ակարութեան պատրուակը քաղաքագիտաց ամենէն մեծ զէնքն է կը պատասխանէ թէ՝ իրաւ է, որ Նորուն Սրբազնութիւնը բաւական ակար է, բայց ո՛չ այնքան, որ պատրիարքութիւն չը կրնայ ընել: Ներսէս սրբազան կը յայտնէ նաև թէ՝ քանի որ իր ազգին Ազգ. ժողովը իր հրաժարականը ընդունած էր ինքն այլ ևս հրաժարեալ պատրիարք է միայ: Սաիդ-փաշա կը պատասխանէ թէ՝ Հայոց Ազգ. ժողովը ընդունած է նորուն սրբազնութեան հրաժարականը յաւօք սրտի, և տեսնելով թէ ինքն հրաժարականը ետ չառներ, արդ.քանի որ ինքն հաճի այժմ հրաժարականը ետ առնել ժողովը անշուշտ գոհ պիտի մնայ: Սակայն այսքանով գործը չէր լմննար: Ներսէս սրբազան հրաժարականը տուած էր այն պատճառաւ, որ կառավարութիւնը հայ ազգին տառապանքներն աւելցնելու քաղաքականութեան մը կը հետևէր և Հայաստանի մէջ բարեկարգութեան նշոյլ մը իսկ չէր տեսնուէր, արդ պատրիարքը ինչպէս ետ առնէր իր հրաժարականը, քանի որ այդ պատճառները չէին վերցուէր: Այս մասին ալ Սաիդ-փաշա համոզիչ փաստեր կուտայ սրբազանին թէ՝ սուլթանի հրամանովը այսուհետև կատարեալ գոհութիւն պիտի տրուի հայոց փափագմանց: Շատ բնական է, որ Ներսէս սրբազան այսպիսի թախանձանաց առաջ այլ ևս չէր կարող պնդել իր հրաժարականին վրայ: Արդէն ազգին շահն ալ կը պահանջէր Ներսէս սրբազանի յաթոռ վերադառնալն: Ներսէս սրբազան իր հրաժարականը ետ առաւ: Այժմ կը մնայ, որ Ազգ. ժողովն ալ իր նախորդ որոշումը փոխէ: Յուսանք, թէ այլ ևս ազատենք այն անվերջանալի տաղտուկ վիճակէն, ուր կը գտնուէինք երկար ատենէ ի վեր, և Ներսէս սրբազանի առաջնորդութեամբ զբաղինք խելքերնիս գլուխնիս մեր ներքին գործերով:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Մադրիդից հեռագրում են նոյեմբերի 30-ին: Այսօր հրդեհը պատերազմական մինիստրութեան մէջ լափեց գրադարանը և արխիվի մի մասը: Հրդեհի ժամանակ 20 մարդիկ են վիրաւորված:

—Վինձօրից հեռագրում են նոյեմբերի 30-ին: Այսօր հանդիսաւոր ընդունելութեան ժամանակ թագուհին ընդունեց Մադագասկարի դեսպանութիւնը:

—«Kölnische Zeitung» լրագիրը հաստատ աղբիւրներից հաղորդում է, որ աւստրո-ունգարական դաշնակցութիւնը կապված է որոշեալ ժամանակով, այն է 5 տարով, հետևապէս մինչև 1884 թւի նոյեմբերի 15-ը:

—Գերմանական բէյխստագի դեկտեմբերի 9-ի նիստում շարունակվում էին բիւջէտային վիճաբանութիւնները, որոնց ժամանակ ամենի ուշադրութիւնը իր վրա գրաւեց Ռիխտէրի ճառը, որը եռանդով հակառակում էր երկամեայ բիւջէտներ հաստատելու դէմ: Եթէ կառավարութեան առաջարկութիւնը հաւանութիւն կը գտնի, այն ժամանակ պարլամենտը կը զրկվի իր ամենաթանգագին իրաւունքների մէկից: Ռիխտեր խնդրում էր պատգամաւորների ժողովին ուշադրութեան առնել այն հանգամանքը, որ Բիսմարկի մահից յետոյ, ընդհանրապէս, միւսք չի ունենայ այն զրութիւնը, ինչ որ այժմ կանցլերը ունի: Թագի խնկական շահերը կայանում են նրա մէջ, որ այդպիսի դիկտատորական լիազօրութիւններ ունեցող պաշտօնը ընդ միշտ ոչնչացվի: Այդ տեսակ պաշտօն յաջողութեամբ կարող են միայն մի քանի անձինք վարել, և այդ պատճառով թագին պիտի տրվի կատարեալ ազատութիւն ընտրելու իր մինիստրներին: Ժողովրդին նրա կամքի հակառակ երկար ժամանակ չէ կարելի կառավարել, հեղինակութիւն ունեցող պարլամենտը անհրաժեշտ է ժողովրդին չափխաղելու և թագի նշանակութիւնը բարձրացնելու համար:» Իշխան Բիսմարկ դեռ ևս չէ մասնակցում բէյխստագի վիճաբանութիւններին, որովհետև նա ջղային հիւանդութիւն ունի.

—Բացի Յունաստանից և Ձէրնօգորիայից Թիւրքիայի հետ սահմանական վէճ ունի և Պարսկաստանը: Հասարակութեան մէջ այդ վերջին վէճը մանաւանդ հեշտ կարող էր մոռացվել այն պատճառով, որ պարսիկները երրորդ տարի է արդէն, որ գրաւեցին Թիւրքայ Խօտուր քաղաքը իր շրջանով: Միջազգային յանձնաժողովը, որի վրա, Բեռլինի դաշնագիրը կապելուց չորս ամիս յետոյ, պարտաւորութիւն էր դրված նոր սահման անցկացնել Փոքր-Ասիայում, ամբողջապէս չը կատարեց իր ստանձնած պարտաւորութիւնը և միայն ժամանակաւոր սահման անցկացրեց, որի հետ բոլորովին համաձայն չէր Բ. Դուռը: Այդ վերջինը, պէտք է ասած, չընդդիմացաւ, երբ պարսիկները գրաւեցին Խօտուր քաղաքը իր շրջականերով, բայց վիճելի մնացին 16 գիւղեր, և այդ վէճը մինչև այժմ անվճիռ է մնում: Վերջին տեղեկութիւնների համեմատ, Բ. Դուռը կամենում է յանձնաժողով նշանակել, որը նորից կը զբաղվէր այդ հարցով և վերջնականապէս կը վճռէր նրան: Ասում են, որ Ռուսաստանն է պնդում այդ բանի վրա:

—«Daily News» լրագրին Կ. Պօլսից հաղորդում են Բ. Դրան և Բուլղարիայի մէջ սկսված բանակցութիւնների մասին իշխանութեան հարկի աւելցմամբ եղած տարաձայնութիւնները վերջացնելու նպատակով: Այն դէպքում, եթէ այդ բանակցութիւնները բաւարար վախճան չեն ունենայ, Բ. Դուռը վճռել է պետութիւնների գործակցութեանը դիմել:

—Մինխենի «Allgemeine Zeitung» տալիս մի գերմանացու նամակը Մադագասկար կղզուց, որ վիրաւորական է Ֆրանսիայի համար: Նամակի հեղինակը բողոքում է ֆրանսիացիների տիրապետական ձգտումների դէմ աֆրիկական կղզու վրա:

—«France» լրագրին Բեռլինից հեռագրում են դեկտեմբերի 10-ից: Իշխան Բիսմարկի հիւանդութիւնը շարունակվում է: Կանցլերը չէ կարողանում մասնակցել պարլամենտի նիստերին: Պատգամաւոր Ռիխտերի նկատողութիւնները բէյխստագում, գերմանական առևտրի և արդիւնաբերութեան տխուր դրութեան առիթով, խոր տպաւորութիւն գործեցին գերմանական բէյխստագի անդամների վրա:

—«Neue freie Presse» լրագրին Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ չէրնօգորիական կառավարութիւնը գրեց Բ. Դրանը մի սիրալիր նամակով, որի մէջ նա իր բաւականութիւնն է յայտնում օսմանեան սահմանական յանձնաժողովի ուղարկելու առիթով և հաւատացնում է, որ նա, Չէրնօգորիան, ամեն միջոց գործ կը դնի սահմանները որոշելիս անմիջական համաձայնութեամբ համնելու համար: Մեծ պետութիւնները յետոյ տեղեկութիւն կըստանան կայացրած համաձայնութեան մասին: Բ. Դուռը շնորհակալութիւն յայտնեց իշխան Նիկոլային նրա բարի ցանկութիւնների համար: Երեք օր առաջ միաժամանակ Ստամբուլում և սէրասկերատում, Տօփանէում և Սկուտարիում պատերի վրա աֆիշաներ էին կպցրած, որոնց մէջ ասված էր, որ Օսման-փաշան դահընկէց կանի սուլթանին այնպէս, ինչպէս որ Հուսէյն Աւնի-փաշան դահընկէց արաւ Աբդուլ-Ազիզին: Օսմանը պահանջում է, որ սուլթանը գահից հրաժարվի, հակառակ դէպքում, նա կը սպանի: Ասում են, որ այդ բանը Օսման-փաշայի թշնամիներն են արել, որի պաշտօնի կանչվիլը շատ չէ դուր գալիս բաղմաթիւ թիւրքերին: Պատմում են սօֆտաների նոր դաւադրութեան մասին սուլթանի դէմ. մի քանի սօֆտաներ կալանաւորված են և Իլդիզկիոսկ են բերված, ուր քննութիւն կը կատարվի: Այդ բոլորը ապացոյց է, որ ժողովուրդը շատ անբաւական է: Սուլթանը հրամայեց յայտնել Ահմէդ-Վէֆիկին, որ նրա հրաժարվելը պետական պատճառների հետևանք է, բայց սուլթանը շարունակում է յարգել և հաւատալ նրան: Այդ բանը պատճառ եղաւ այն լուրերի տարածման, որ իբր թէ մինիստրութեան մէջ նոր փոփոխութիւններ են լինելու:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսիական «Figaro» լրագրում սկսել է տպագրվել Ալֆօնս Դօդէի նոր րօման «L'Evangeliste» վերնագրով: Րօմանը իր սկզբին նայելով, խոստանում է հետաքրքրաշարժ լինել:

* * *

Անտօնի Տրօլլօպ: Տէկկէրէյից և Դիկկէնսից յետոյ անգլիական րօմանիստներից ամենանշանաւորն էր Անտօնի Տրօլօպ, որ այս օրերս վախճանվեցաւ Լօնդօնում 69 տարեկան հասակում: Նախ քան իրան գրականական գործունէութեանը նուիրելը, Տրօլլօպ ծառայում էր փօստային վարչութեան մէջ և այդ ճանապարհորդեց Հնդկաստան, Աւստրալիա և Միացեալ-Նահանգները, ուր շատ նիւթեր հաւաքեց իր հեղինակութիւնների համար: Տրօլլօպի նշանաւոր վէպերի թւում հարկաւոր է յիշել «Բժիշկ Տօրն», «The Bertram», «Բէլտօնեան կալուածքը» և այլ վէպերը: Տրօլլօպի անգլիացի բարեկամ վիպասանները հաշւում են, որ Տրօլլօպի հեղինակութիւնները բերում էին տարեկան 3-ից մինչև 4 հազար ֆունտ ստէրլինգ: Արդէն այդ թւից կարելի է դատել հանդուցեալ րօմանիստի ժողովրդականութեան մասին:

* * *

Անգլիական պառլամենտական հիմնարկութիւնների նոր շինութիւնը: Անգլիական պառլամենտական հիմնարկութիւնները, որ համարեա ութ հարիւր տարի գտնվում էին Վէստմինստէրում, տեղափոխված են նոր և աւելի ընդարձակ շինութեան մէջ, որ բացառապէս նրանց համար է կառուցված. բացի մեծ դահլիճից և դատական դատարանների համար շինած դահլիճներից, նոր շինութեան մէջ գտնվում են եօթ հարիւր յիսուն սենեակներ. Փաստաբանները առանձին սեղանատուն և սրճարան ունեն. գործերի միջնորդների, վկաների և երդուեալների համար առանձին հիւրանոց է շինված. դատարանում ծառայողների համար նոյնպէս առանձին հիւրանոց կայ, իսկ նախասենեակներում հասարակութեան համար բուֆէտներ կան: Դատարանի շինութեան վերակացուի հրամանատարութեան տակ գտնվում է ծառաների մի կօմանդա հարիւր քսան մարդուց բաղկացած, որոնցից կազմված է նոյնպէս պօլիցիական ծառայող խումբը: Այդ նորմուծութիւնը իւրաքանչիւր մարդուն տարեկան 35 ֆ. ստերլ. ծախսերից կազատի: Նոր դատարանի հանդիսաւոր բացումը կատարվեցաւ ձմեռը թագուհու և դատարանական ամբողջ դասակարգի ներկայութեամբ: Արդարադատութեան նոր տաճարի մէջ գտնված նոր դահլիճը շինված է գօթական ճաշակով և ամենագեղեցիկ դահլիճն է աշխարհիս երեսին: Արդարադատութեան նոր պալատի շինելը ութ տարի տևեց:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 դեկտեմբերի: Երկաթուղիների ներկայացուցիչների ժողովը, քննելով Բարանօվի մասնաժողովի օրէնսգիծը, մի գլուխեամբ յայտնեց ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրին, որ երկաթուղական գործի պակասութիւնների ոչնչացնելը ցանկալի է, բայց նոր օրէնքը չը պէտք է խախտի կառավարութեան հետ պայմանաւորված ակցիօներների իրաւունքները:

ՊԵՐՄ, 8 դեկտեմբերի: Ներկայ տարվայ նաւագնացութեան ժամանակ Ուրալեան ճանապարհի վրա անցել են 5,708 գաղթականներ, անցեալ տարի 4,955:

ՎԻԵՆՆԱ, 8 դեկտեմբերի: „Fremdenblatt“ պաշտօնական լրագիրը հերքում է լուրերը Ռուսաստանի զինուորութեան մասին, և հաւատացնում է, որ Աւստրիան խաղաղաէր նպատակներ ունի և պնդում է, որ Աւստրիայի և Ռուսաստանի յարաբերութիւնները ամենաբարեկամական են:

ԲԵՐԼԻՆ, 8 դեկտեմբերի: Այստեղի մամուլը խաղաղութիւնը անխախտ է համարում: Բօրսայի վրա լուր է տարածված, որ կայսրի առողջութիւնը վատացել է:

ԿԱՏԱՐՐՕ, 8 դեկտեմբերի: Ջերնօգօրիան զօրքեր է կանգնեցնում Պօբօրսկի նահանգի սահմանի վրա, որտեղ տրամադրութիւնը անհանգիստ է:

ՓԱՐԻԶ, 8 դեկտեմբերի: Թագաժառանգի տօնախմբութեան առիթով այստեղ ուղղափառ եկեղեցու մէջ մաղթանք կատարվեցաւ Մեծ իշխան Նիկօլայ Նիկօլայեվիչ Կրտսերի, դեսպանութեան և բազմաթիւ հասարակութեան ներկայութեամբ: Գամբետտա վտանգաւոր կերպով հիւանդացաւ աղիքների բորբոքումով: Երկիւղ են կրում հիւանդութեան վատ վախճանից:

ԲԵՐԼԻՆ, 8 դեկտեմբերի: „Kreuz—Ztg.“ լրագիրը հաւատացնում է, որ ռուսաց սահմանների մօտ կենտրօնացած են բազմաթիւ զօրքեր, մինչդեռ Արևելեան Պրուսիան մնացել է առանց զօրքերի:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 դեկտեմբերի: „Прав. Вѣстникъ“ լրագրի մէջ տպված են Սիբիրի վարչական անձանց շնորհաւորական հեռագիրները Թագաւորին և Կայսրի պատասխանները Արևելեան Սիբիրի և Տոբոլսկի գլխաւոր—նահանգապետներին: Նորին Մեծութիւնից Անուչինին ուղարկված հեռագրի մէջ ասված է. „Հեռաւոր երկիրը մօտ է իմ սրտին, նրա հարստութեան զարգացումը, վարչութեան կանօնաւոր կազմակերպութիւնը իմ հոգսերի առարկաներն են: Յոյս ունեմ, որ ժամանակով Սիբիրը կը կարողանայ վայելել ընդհանուր Ռուսաստանի կառավարչական հիմնարկութիւնները: Կոլպակօվսկուն ուղարկված հեռագրի մէջ Թագաւորը համոզմունք է յայտնում, որ Արևմտեան Սիբիրը, որ մինչև այժմ անփոփոխ բաժանել է ընդհանուր կայսրութեան վիճակը, այսուհետև էլ կը ծառայէ Ռուսաստանի հզօրութեան հաստատմանը և նրա հարստութեան զարգացման համար հարկաւոր եղած բոլոր միջոցները Թագաւորի մշտական հոգատարութեան առարկաները կը լինեն: „Journal de St. Petersbourg“ լրագիրը հաւանութեամբ վերաբերվում է Բեռլինի „Nord. Deut. Zeitg.“ լրագրի յօդուածին, որի մէջ ասված է, թէ Ռուսաստանի և Գերմանիայի շահերը ամեն տեղ շփվում են, բայց ոչ մի տեղ չեն հանում հակառակութեամբ: Լրագրական լուրերը Ռուսաստանի և Գերմանիայի մէջ ամրոցների և երկաթուղիների կառուցման մասին նշանակութիւն չունեն: Այդպիսի աշխատանքներ միշտ կատարվել են սահմանների պահպանութեան համար: Բայց ներկայումս ուշադրութիւն դարձրին դրացու սահմանական աշխատանքների վրա իրանց սեփական ծախսերը արդարացնելու համար: „Новое Время“ լրագիրը տալիս է Լօձզինի գործարանատէրերի և վաճառականների խնդիրքը Անդրկովկասեան բաժնին Կովկասեան տրանզիտի արգելման մասին: Խնդիրքի մէջ ասված է, որ տրանզիտի պահպանելը կը լցնէ Պարսկական և Միջին Ասիայի վաճառանոցները օտար ապրանքներով: Կոնտրաբանդը կը լցնէ Կովկասը և կանցնի ներքին նահանգները, այդ պատճառով առանց տարիֆի պաշտպանութեան մրցումն անկարելի է, որովհետև օտար արդիւնաբերութիւնը գերազանց է մինչև անգամ այն ժամանակ, երբ մաքսահարկ է վերցնվում Ռուսաստան բերվող հում նիւթերից: Նոր կանօնադրութիւնը գործարանական և արհեստական արդիւնաբերութեան մասին յանձնված է մինիստրների քննութեանը: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ Օդէսսայից փախած բէյնգերց Լօնդօնումն է: Բաֆայելօվիչ ուղարկում է այնտեղ իր հաւատարմատարին:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի գերմանացի ՏԻԿԻՆ Վիէննայից, որ կատարեալ կերպով գիտէ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուները և ԲՆԱԿԱՆ գիտութիւնները, նոյնպէս հմուտ է և դաստիարակական գործին, ՊԱՇՏՕՆ է որոնում իբրև ուսուցչուհի կամ իբրև դաստիարակուհի տան մէջ:

Հասցէն կարելի է իմանալ «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը:

2—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ իր ներկայութեամբ այս դեկտեմբերի 11-ին ցերեկվայ ժամը 12-ին աճուրդ է նշանակված վարձով տալու 1883 թուի յունվարից երեք տարի ժամանակով մաքսերի ժողովելը հետևեալ յօդուածներից. 1) անասուններ մորթելու համար քաղաքային սպանդանոցներում. 2) քաղաքային կշեռքներից և չափերից. 3) սայլորդութեան գործի համար և 4) ձիաներից: Ցանկացող անձինք կարող են բոլոր վերոյիշեալ յօդուածների վերաբերեալ պայմանները տեսնել վարչութեան գրասենեակում առաւօտեան 9 ժամից մինչև 2 ժամը կէսօրից յետոյ:

3—3

Հ. Բ. ընկերութեան խորհուրդը խոնարհաբար խնդրում է ընկերութեան յարգելի անդամներից, որ ի նկատի առնելով ընկերութեան գոյութեան առաջին տարուայ շրջանի աւարտը, որ է սոյն նոյեմբերի 15-ը, բարեհաճեն վերանորոգել իրենց անդամակցութիւնը: Դեկտեմբերի 19-ի ընտրութիւններին մասնակցել ցանկացողները պարտաւոր են ընկերութեան նորոգ տարուայ անդորրագրերով ներկայանալ ընդհանուր ժողովը: Անդամ գրուել կամեցողները կարող են դիմել խորհրդի անդամներին և յատկապէս խորհրդի գանձապահ պ. Մելիք-Ազարեանցին, և կենդրոնական ու կովկասեան գրախանութները, նա և պ. Եփրեմ Ծատուրեանցի լամպայի մագազինը:

Թիֆլիսից հեռանալու պատճառով ՆԱԲԵՐԵԺՆԱՅԱ փողոցի վրա ծախվում է ԳԵՏԻՆ շատ էժան գնով: Հարցնել Անգլիական խանութի մէջ: Նոյն տեղը շատ ապրանքներ այժմ ԿԻՍԱԳԻՆ են ծախվում: Ռոբովհետև այժմ երկաթը էժան է, մահճակալները ծախվում են 8, 10, 12, 14 ր. և այլն:

10—10

ԲԺԻՇԿ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ

Ն. Դ. ԳԱՎՐՕՆՍԿԻ

Տեղափոխվեց Զուբալովի նոր տունը: Երևանեան հրապարակի և Դվօրցօվայա փողոցի անկիւնը. մուտքը Երևանեան հրապարակից:

Ընդունում է բացառապէս ԿԱՆԱՆՑ և ՄԱՆԿԱԿԱՆ հիւանդութիւն ունեցողներին ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9-ից մինչև 11 ժամ առաւօտեան:

3—3

Հ. Բ. ընկերութեան խորհուրդը հրաւիրում է ընկերութեան տեղական վարչութիւնների—կազմուածների և կազմուելիքների—ուշադրութիւնը հրահանգի 6 §-ի բովանդակութեան վերայ, և խնդրում է որ նոքա փութան, քանի ժամանակը դեռ բոլորովին անցած չէ, այդ մասին պարտուպատշաճը կատարեն:

Արդէն փողոց մանելի տակից դուրս եկած Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII գրքոյկը:

„ՂԸԼԸՑԷ ԿԸՆԱՆՈՑ ՊԸՆԸՓԵՇԱԿԸ“

(Ղարաբաղի բարբառով և նոյն կեանքից)

Հեղ. Կ. Կ. Մ. Շահնազարեանց:

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է „Ազբիւրի“ խմբագրատան (Мих. ул. д. № 127) և Թիֆլիսի յայտնի գրավաճառանոցներում:

Գրքոյկին կից տպուած են Ղարաբաղի լեզուի քերականական մի քանի յատկութիւններ, խորթ խօսքերի բացատրութիւնները և զանազան յայտարարութիւններ:

Գինը 20 կոպէկ է:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ 1883 ԹՈՒԻՆ

„ԱՐՁԱԳԱՆՔ“

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ.

I. Տեղեկութիւններ կառավարութեան գործողութիւնների և օրէնսդրական միջոցների մասին:—II. Առաջնորդող յօդուածներ ազգային և հասարակական կեանքի նշանաւոր հարցերի վերաբերութեամբ:—III. Թղթակցութիւններ հայաբնակ տեղերից. ընդհանուր տեսութիւն հայ և օտար լրագիրների տեղեկութիւնների և կարծիքների:—IV. Տնտեսական և առևտրական հարցեր փոխադրութեան մէջ:—V. Յօդուածներ ազգային կրթութեան վերաբերութեամբ:—VI. Արտաքին տեսութիւն. յօդուածներ և տեղեկութիւններ արտասահմանեան հասարակական և քաղաքական նշանաւոր անցքերի մասին:—VII. Կրիտիկա և մատենախօսութիւն:—VIII. Ֆելիէտօն—IX. Խառն լուրեր:—X. Յայտարարութիւններ:

Թէև խմբագրութիւնը մտադիր էր շաբաթաթերթի տարեկան բաժանորդագինը հինգ րուբլի նշանակել, բայց աչքի առաջ ունենալով ցենզուրային օրէնքի 12, 13 և 15 յօդուածները, որոնց զօրութեամբ հինգ րուբլի բաժանորդագին ունեցող թերթերը հասարակական հարցերը քննելու արտօնութեան կողմից սահմանափակութեան են ենթարկվում, խմբագրութիւնը „Արձագանքի“ տարեկան բաժանորդագինը թողնում է 7 ր.

Կէս տարուայ բաժանորդագինն է 4 ր.

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԿԱՐԵԼԻ Է ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵԼ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ԿԱՄ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ:

Գաւառաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, въ Редакцію газеты „Арцаганкъ“

Արտասահմանից—Tiflis Redaction du journal arménien „Ardzagank“

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷԿ. ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԵԱ №№ 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ. թէյի հետ ամենատեղ	1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „	1 „ 60 „
1 „ 40 „	1 „ 90 „
1 „ 60 „	2 „ 20 „
1 „ 80 „	2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր.	3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկոլադի և կակաօ-ֆրայ էասենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բալլի կոնֆեկտների, Շեֆելդի դանակների, Տաունեեի դրէնների, Դաուի հրացանների, Վեկլի բէվօլվերների, Բարնարի Թամբերի, Մեկինի ամաններ, կօմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալրօճներ և այլն և այլն:

37—100

Լոյս տեսաւ "Հայաստանի փառքը" վերնագրով հայ երևելի աքքանների պատկերների հաւաքածուն տպված մի թերթի վրա. պատկերները նկարված են գոյնաւորներկերով: Գինն է 2 րուբ. գումարով դնողներին զեղչումն կը լինի: Ցանկացողք կարող են դիմել Մոսկվա հրատարակչին հետևեալ հասցէով—„Москва„ на Срѣтенкѣ, домъ Беляева, Ивану Христафоровичу Паносову.

Նաւթի ՏԱԿԱՌՆԵՐԻ համար տախտակներ (КЛЕПКИ ДЛЯ ФОТОГЕННЫХЪ БОЧЕКЪ) ցանկացողներին թէ պատրաստի և թէ ուզած չափսին պատրաստելու համար խնդրում եմ դիմել Բաթում, ԱՐՇԱԿ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑԻՆ:

Въ БАТУМЪ, Аршаку ЦАТУРОВУ.

20—20

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐ (ԴԵԿՏԵՄԲ. 7)

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Մուրհակների կուրսը 3 ամսով Լօնդօնի վրա	$23^1/_2$ պէնս
» » 3 » Ամստերդամի վրա	»
» » 3 » Համբուրգի վրա	$199^1/_2$ մարկ
» » 3 » Փարիզի վրա	$245^1/_2$ ֆրանկ
Ոսկի	8 ր. 44 կ.
Արծաթ	1 ր. 39 կ.
Մաքսային կուպօններ	8 ր. 42 կ.
Բօրսային դիսկօնտներ	»
Պետական բանկի 5% տոմսակ 1-ին շրջանի	93 ր. 62 կ.
» » » » 2 »	90 ր. 37 կ.
» » » » 3 »	$90^3/_4$ ր.
» » » » 4 »	$89^3/_4$ ր.
» » » » 5 »	90 ր.
Արևելեան 1 փոխառութեան տոմսակը	$88^1/_2$ ր.
» 2 » »	$88^1/_4$ ր.
» » »	$88^1/_2$ ր.
Ներքին 5% 1 փոխառութեան տոմսակը	215 ր.
» » 2 » »	$205^1/_4$ ր.
$5^1/_2$% ռենտա	$96^3/_4$ ր.
Ակցիաներ փոխատու բանկի	448 ր.
» Միջազգային բանկի	$363^1/_2$ ր.
» Վօլժսկօ—Կամսկի բանկի	417 ր.
» Սիբիրի առևտրական բանկի	327 ր.
» Ռուսաց արտաքին առևտրի բանկի	261 ր.
» Ռուսաց կալուածական կրեդիտի կենտրօն. բանկի	»
» Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւոր ընկ.	$250^1/_4$ ր.
» Րիբինսկօ-Վօլօգօվսկի երկաթուղու	60 ր.
» Ս. Պետերբ. կրակի դէմ ապահովութեան ընկ.	»
5% գրաւական թերթեր փոխադ. կալուած. կրեդ. ընկ.	$129^3/_4$ ր.
6% » Խարկօվի կալուած. բանկի $43^1/_2$ տարի	90 ր.
» » Վիլնօյի » » » »	$90^1/_2$ ր.
» » Պօլտավայի » » » »	90 ր.
» » Մոսկվայի » » » »	97 ր.
» » Բես.—Տավ. » » » »	90 ր.
$5^1/_2$% » Խերսօնի » » » »	$90^1/_4$ ր.
Բօրսայի տրամադրութիւնը	Անորոշ
Ցորեն ռուսաց 10 պուդ	$12^3/_4$ ր.

„ՀԻՍԻՍԱՅԻՆ“ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ցորեն սախօնկա » »	13 ր.
Ցորեն	Հանդարտ
Հաճար 9 պուդ	$8^1/_2$ ր.
Հաճար	Հանդարտ
Վարսակ 6 պուդ	4 ր. 60 կ.
Վարսակ	Հանդարտ
Գարի 8 պուդ	8 ր. 65 կ.
Վուշի սերմ 9 պուդ	$13^1/_4$ ր.
Հաճարի ալիւր 9 պուդ	$9^1/_4$ ր.
Ալիւրը	Հանդարտ
Կանեփ Բժեկի	»
» սովորական	35 ր.
» ընտիր	»
Թել Սիբիրի	»
» կամայի	»
Վուշ	Հանդարտ
Կանեփ	»
Կրուպչատկա Սարատովի 5 պուդ	$12^1/_2$ ր.
» Նիժեգօրօդեան 5 պուդ	$12^1/_4$ ր.
Լիլիփարի ձէթ քաղցր	7 ր. 90 կ.
Կերօսին ամերիկական	2 ր. 40 կ.
» ռուսաց	1 ր. 70 կ.
Ձէթ	10 ր.
Ճրագու դեղին մոմի համար 2 անգամ հալուած 1 տեսակ	75 ր.
» սապօնի	72 ր.
Խէժ ֆինլանդական	»
Կովի իւղ Սիբիրի	9 ր. 90 կ.
Պղինձ կտորներով պուդը	»
» թերթերով »	»
Երկաթ թերթերով պուդը	»
Կովի կաշի չոր, պուդը	»
» » հում »	»
Սպիրտ 40% վեդրօն	8 ր. 83 կ.
Շաքար րաֆինադ 1 տեսակ պուդը	8 ր. 80 կ.
» » 2 » »	»
Շաքարաւազ	7 ր. 70 կ.
Պոտաշ բերկօվեց	$28^1/_4$ ր.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 9 Декабря 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор-Мелик. ул. каз. д.